

دورنمایی از آینده وضعیت اردوگاه‌های
روهنیگیایی در بنگلادش
۱۳۹۷/۰۱/۲۶

گزارش

۱۲

ویژه

موسسه آینده پژوهی جهان اسلام

www.iwfs.com

دورنمایی از آینده وضعیت اردوگاه‌های روهنگیایی در بنگلادش

دکتر علی اکبر ضیائی

کارشناس ارشد مسائل بین‌المللی در جنوب شرق آسیا

موسسه آینده پژوهی جهان اسلام

مقدمه

با اقدامات افراط‌گرایان بودائی و حمایت‌های سازمان‌یافته از آنان اموال بسیاری از مسلمانان روهنگیایی و از جمله خانه و املاک و دارائیهای آنان به غارت رفته و از آنان به عنوان ساکنان میانمار سلب تابعیت شده است. مردم مظلومی که همه حقوق انسانی آنها نادیده انگاشته شده است به اجبار برای حفظ جان خویش به کشورهای مختلف در همسایگی میانمار پناه آورده‌اند. از آنجایی که این آوارگان فاقد وسیله نقلیه برای فرار از زادگاه خویش می‌باشند راهی جز اعتماد به قاچاقچیان برای انتقال آنان به مناطق هم‌جوار ندارند و در سالهای اخیر تعداد زیادی از قبور دسته‌جمعی از اعضای صدها مسلمان روهنگیایی در کشورهای تایلند و مالزی کشف شده است که به علت برآورده نکردن خواسته‌های مالی قاچاقچیان توسط آنان با بی‌رحمی تمام کشته و معدوم شده‌اند. بنگلادش به علت دارا بودن جمعیت فراوان و فقیر کنوانسیون پناهندگی سال ۱۹۵۱ و پروتکل ۱۹۶۷ را امضا نکرده است. کشوری که خود از فقر و بیکاری رنج می‌برد توانائی پذیرش صدها هزار مهاجر روهنگیائی را به سختی پیدا می‌نماید و در اثر پذیرش این تعداد انبوه مهاجر ناخواسته با چالش‌های مختلف امنیتی و اقتصادی روبرو می‌گردد. پناهجویان روهنگیائی که به موطن خویش میانمار بازگردانده می‌شوند با خطر مرگ و کشتار جمعی روبرو، و یا در گرداب‌های رودخانه عمیق ناف (Naf) غرق می‌شوند. تا زمانی که دولت بنگلادش با مشکل بیکاری جوانان و کمبود بودجه و درآمدها و انبوه جمعیت روبرو هست، نمی‌توانیم از این دولت به‌تنهایی انتظار زیادی برای حل مشکلات پناهندگان روهنگیایی داشته باشیم. علی‌رغم این که مهاجرت مسلمانان روهنگیایی برای کشورهای همسایه می‌تواند به یک معضل سیاسی و امنیتی تبدیل گردد، اما متأسفانه جامعه بین‌الملل نسبت به این ظلم آشکار به حقوق انسانی سکوت اختیار کرده و تاکنون راه‌حلی عملی و کارگشا برای خروج از این بحرانی انسانی ارائه ننموده و به نظر می‌رسد که محنت و رنج این مسلمانان به‌زودی به فرجام نخواهد رسید.

وضعیت اردوگاه‌های روهنگیایی در بنگلادش

اردوگاه پناهندگان روهنگیایی در کوتوپالونگ (Kutupalong): این اردوگاه که اکثریت آنان را مسلمانان روهنگیایی مهاجر از میانمار تشکیل می‌دهد در منطقه‌ای به نام اوخیا (Ukhia) واقع در استان کاکس بازار (Cox's Bazar) در جنوبی‌ترین منطقه بنگلادش در مرز با میانمار قرار گرفته است. این اردوگاه به همراه اردوگاه نایاپارا زیر نظر دولت بنگلادش در حدود ۳۴۰۰۰ مهاجر ثبت شده را تا ماه ژوئیه ۲۰۱۷ در خود جای داده‌اند. کمیساریای عالی پناهندگان سازمان ملل در سپتامبر ۲۰۱۷ تعداد مهاجران ساکن در این دو اردوگاه را تا ۷۷۰۰۰ نفر تخمین زده‌اند، و این به معنی عدم ثبت تقریباً نیمی از مهاجران در فهرست دولت بنگلادش می‌باشد. دولت بنگلادش اقدام به ساخت مکانی تحت عنوان "اردوگاه مهاجران کوتوپالونگ" در همان منطقه نموده است که هیچ ربطی به اردوگاه مهاجران روهنگیایی در جنوب بنگلادش ندارد و صرفاً یک نوع تشابه اسمی میان دو اردوگاه وجود دارد. منطقه کوتوپالونگ از دیرباز میزبان تعداد زیادی از پناهندگان میانماری در سالهای گذشته بوده است. وقتی ارتش میانمار به صورت سازمان‌یافته اقداماتی نظامی را علیه مردم روهنگی در میانمار انجام داد درست از تاریخ ۲۵ اوت ۲۰۱۷ تا کنون بیش از ۶۵۵ هزار نفر از مسلمانان روهنگیایی و هندوئی میانمار به بنگلادش پناهنده شده‌اند. اردوگاه‌های کوتوپالونگ و مناطق مجاور آن یعنی غومدوم (Ghumdum)، بالوخالی (Balukhali)، ثانگخالی (Thangkhali) و دیگر جاها به سرعت توسط پناهندگان روهنگیایی پر از جمعیت شدند و این مناطق توسط مهاجران به یکدیگر متصل شدند. سازمان بین‌المللی مهاجرت (IOM) وابسته به سازمان ملل در منطقه مابین کوتوپالونگ و بالوخالی اردوگاهی را برای سکونت پناهندگان ایجاد نمود. سرشماری تاریخ ۱۴ ژانویه ۲۰۱۸ نشان می‌دهد که تعداد ۵۴۷۶۱۶ نفر در این اردوگاه اسکان یافته‌اند، و این تعداد پناهنده در طول تاریخ معاصر منحصر به فرد می‌باشد. رکورد قبلی پناهندگان در کنیا در آوریل ۲۰۱۷ در دادآب (Dadaab) به تعداد ۲۴۵۱۲۶ نفر تعلق دارد.

اردوگاه پناهندگان روهنگیایی در نایاپارا (Nayapara): این اردوگاه در منطقه‌ای به نام تکناف (Teknaf) واقع در استان کاکس بازار در جنوب بنگلادش قرار دارد. نایاپارا در نزدیکی روستایی به نام ذومدومیا (Dhumdumia) قرار گرفته است و مسلمانان روهنگی در اثر فشارهای دولت میانمار و افراط‌گرایان بودائی به این منطقه پناه آورده‌اند. این منطقه دومین اردوگاهی است که دولت بنگلادش آن را برای اسکان پناهندگان میانماری تحت نظارت خود قرار داده است. کمیساریای عالی پناهندگان سازمان ملل تعداد پناهندگان روهنگیایی در این اردوگاه را تا تاریخ ۱۴ ژانویه ۲۰۱۸ تعداد ۲۳۰۶۵ نفر برآورد کرده است.

در سال ۲۰۱۵ تعداد پناهندگان میانماری در هر دو اردوگاه کوتوپالونگ و نایاپارا در حدود ۳۵۰۰۰ نفر تخمین زده می‌شد که هر دو اردوگاه زیر نظر کمیساریای عالی پناهندگان سازمان ملل با نظارت دولت بنگلادش اداره می‌شدند. وقتی در سال ۱۹۹۲ تعداد زیادی از مردم روهینگیا برای حفظ جان‌شان از کشتار قومی و نژادی از میانمار به بنگلادش فرار کردند این دو اردوگاه برای محافظت از آنان ساخته شدند و حدود ربع قرن است که این پناهندگان در این اردوگاهها در شرایط بسیار دشواری زندگی می‌کنند. سازمان ملل وضعیت مسلمانان روهینگیا را بدترین شرایط و آن مردم را مظلوم‌ترین ملل بر روی کره زمین دانسته است. مسلمانان روهینگایی در این اردوگاهها از وضعیت خوبی برخوردار نیستند، زیرا به راحتی نمی‌توانند از آن‌ها خارج شده و به دیگر نقاط کشور مسافرت کنند و از طرف دیگر امکان برخورد مردم بومی با آنان و اذیت و آزار پناهندگان نیز وجود دارد کمیساریای عالی پناهندگان سازمان ملل تا حدودی نیازهای اولیه پناهندگان چون غذا و کمکهای اولیه بهداشتی و آموزش مقدماتی برای کودکان و نوجوانان روهینگایی را برآورده ساخته است، اما با توجه به اینکه برخی از جوانان حدود دو دهه از عمر خویش را در این اردوگاهها سپری کرده‌اند از آموزشهای عالی و فراگیری مهارتهای زندگی محروم می‌باشند. کمیساریای عالی پناهندگان سازمان ملل در سال ۲۰۱۵ اعلام نمود که بیش از ۲۰۰۰۰۰ نفر روهینگایی در بنگلادش زندگی می‌کنند که بیش از ۹۰ هزار نفر از آنان در دفاتر رسمی ثبت و ضبط نشده‌اند و این افراد از نظر دولت بنگلادش پناهندگان غیر قانونی تلقی می‌شوند. اردوگاه‌های مسلمانان روهینگیا در آن سال مناطقی به نامهای لدا (Leda) و تکناف و کوتوپالونگ و اوخیا در منطقه کاکس بازار واقع در جنوب بنگلادش بوده است. برخی منابع حاکی از آن است که کمیساریای عالی در ثبت نام آوارگان جدید به دو اردوگاه رسمی بنگلادش یعنی کوتوپالونگ و نایاپارا با محدودیت قانونی روبرو می‌باشد، و این محدودیتها در جای خود به فشارهای روحی و روانی پناهجویان روهینگایی افزوده است. در سال ۲۰۰۷ تعداد زیادی از پناهندگان روهینگایی از رودخانه ناف (Naf) که در منطقه جنوب شرق بنگلادش و غرب میانمار واقع شده است به مناطق کوتوپالونگ، لدا، ذومامیا و تکناف هجوم آوردند و در آن مناطق به اجبار سکونت یافتند. در سال ۲۰۱۵ تعداد پناهجویان روهینگایی در اردوگاه لدا حدود ۳۰ هزار نفر برآورد می‌شد. در اردوگاه لدا تعدادی از سازمانهای مردمی متعلق به کشورهای اسلامی و همچنین انگلستان استقرار یافتند تا بتوانند کمکهای اولیه را به مردم آسیب‌دیده در آن اردوگاه ارائه کنند. برخی اخبار حاکی از این است که فشارهای دولت بنگلادش سبب عقب نشینی این سازمانهای امدادی وابسته به کشورهای اسلامی در منطقه لدا گردیده و در حال حاضر اطلاعاتی از حضور چنین سازمانهایی بین‌المللی در منطقه لدا در دست نیست. یکی از سازمانهای بین‌المللی فعال در اردوگاه کوتوپالونگ سازمان پزشکان بدون مرز (Médecins Sans Frontières) است. این سازمان غیر انتفاعی و غیردولتی در سال ۱۹۷۱ در فرانسه، پاریس به ثبت رسید و در حال حاضر دارای ۲۱ نمایندگی و ۲۴ انجمن وابسته می‌باشد که مقر اصلی آن در ژنو سوئیس واقع شده است. پزشکان بدون مرز شعبه هلند در

اردوگاه کوتوپالونگ حضور فعال دارد و علاوه بر وظیفه امداد رسانی به مردم بومی و فقیر بنگلادش به پناهجویان روهنگیایی مستقر در اردوگاه مذکور نیز خدمت می‌نماید. یکی از مشکلاتی که مهاجران در اردوگاه‌های بنگلادش دارند عدم برقراری امنیت و نداشتن نظام‌های بهداشتی جهت توزیع آب و نزدیکی بیش از حد چاه‌های آب و فاضلاب‌های عمومی در اردوگاه‌ها می‌باشد و ارتباط نزدیک آب آشامیدنی و آبهای فاضلاب خطر آلودگی خطرناک برای مسلمانان روهنگیایی را فراهم آورده است. مهاجران برای تهیه آب باید به چاه‌های کم عمق در نزدیکی چادرها و گاهی آب رودخانه رجوع کنند که از بدیهی‌ترین اصول بهداشتی نیز برخوردار نمی‌باشند و بسیاری از بیماری‌های عفونی و خونی را به ارمغان آورده است. برخی گزارشها از تجاوز افرادی بومی به بانوان روهنگیایی و غارت اموال آنها توسط دزدان بومی حکایت می‌کند که این امر نیازمند نظارت دقیق حکومت بنگلادش بر وضعیت امنیتی اردوگاه‌ها می‌باشد. بسیاری از مهاجران در فصل بارندگی از شدت باران و نداشتن سقف‌های مناسب در چادرها و اتاق‌های از پیش ساخته خیس می‌شوند و در فصل سرما از کمبود لوازم گرمایش و پتو و مانند آنها رنج می‌برند و در فصل گرما آنان طاقت ماندن در زیر چادرها را به علت افزایش شدید دما ندارند. تلاش‌های کمیساریای عالی پناهندگان سازمان ملل نیز برای ثبت نام تعداد بیشتری از پناهجویان روهنگیایی به علت دخالت‌های دولت بنگلادش با مشکلات عدیده‌ای روبرو بوده است. یکی از چالش‌های مهم در اردوگاه‌های بنگلادش این است که کودکان مهاجر مدت زیادی از عمر خویش را در این اردوگاه‌های بسته گذرانده و از تحصیلات عالی و مهارت‌های شغلی بی بهره بوده و به آینده خویش بدبین می‌باشند و این بحران فکری در میان جوانان روهنگیایی می‌تواند عواقب خطرناک اجتماعی و فرهنگی در منطقه داشته باشد. گرچه انتظار می‌رود که دولت بنگلادش حداقل تلاش‌هایی را برای بهبود وضعیت جوانان روهنگیایی که عموماً دچار افسردگی شده‌اند بنماید، اما بدیهی است که با توجه به مشکلات داخلی بنگلادش باید جامعه بین‌الملل با همکاری سازمان‌های کمک رسانی وابسته به کشورهای اسلامی و غیر اسلامی بیش از پیش به این موضوع توجه لازم مبذول نموده و برای ایجاد امید به آینده و سازندگی جامعه مسلمانان روهنگیایی در بنگلادش تلاش نماید.

سناریوی قابل پیش بینی درباره اردوگاه‌های بنگلادش

نخستین سناریو این است که دولت میانمار زمینه بازگشت مهاجران روهینگایی را به وطن خویش فراهم سازد و امنیت جانی و اقتصادی آنان را به عنوان شهروندان درجه یک میانمار تأمین نماید و همه مهاجران بتوانند بدون ترس به وطن خویش بازگردند و با کمک جامعه بین‌الملل زندگی تخریب شده خود را به گونه‌ای بازسازی کنند.

دومین سناریو این است اردوگاه‌های مهاجران روهینگایی در کشورهای همسایه میانمار و از جمله بنگلادش در منطقه جنوبی تغییری نکند و به مکان دیگر منتقل نشود، و با توجه به گزارشهای اخیر کمیساریای عالی پناهندگان سازکان ملل تجمع بیش از حد مهاجران در یک منطقه مرطوب گلی با فواصل اندک بدون رعایت حداقلهای بهداشتی می‌تواند زمینه را برای شیوع بیماریهای خطرناک عفونی و مسری در منطقه فراهم سازد و در نهایت این اردوگاهها به معضلی اجتماعی و بهداشتی و محلی برای باندهای جرم و جنایت تبدیل خواهد شد.

سومین سناریو این است که این اردوگاهها به مکانی مناسب برای ایجاد فضائی مطبوع برای زندگی درازمدت و نه موقتی انتقال یابند، بر اساس داده‌های موجود تاکنون چنین طرحی از طرف دولتهای پذیرنده مهاجران ارائه نشده است.

چهارمین سناریو انتقال اردوگاهها به مکانی با وضعیت بدتر می‌باشد. دولت بنگلادش تصمیم گرفت تا اردوگاه‌های مهاجران روهینگایی را به جزیره هاتیا (Hatiya) منتقل کند. مسئولان بنگلادشی اعلام کرده‌اند که قصد دارند برای مهاجران اردوگاهی را در منطقه بهاشان چار (Bhashan Char) واقع در منطقه هاتیا در استان نواخالی (Noakhali) بنا سازند. دو دیدگاه متضاد درباره این تصمیم وجود دارد، برخی اعتقاد دارند که این انتقال سبب بهبود وضعیت مهاجران از نظر امکانات زندگی می‌گردد، در حالی که برخی دیگر اعتقاد دارند انتقال به جزیره‌ای دورافتاده سبب می‌شود که مسلمانان روهینگایی به دزدان دریایی و یا اعضای باندهای خطرناک تبدیل شوند. نکته دیگری که در باره اسکان مهاجران در این جزیره بیان شده است خطر بالا آمدن آب در جزیره است و این پدیده در شرایط آب و هوایی منطقه بسیار محتمل می‌باشد. از علل طراحی انتقال مهاجران به جزیره هاتیا در ساحل بنگال افزایش قاچاق انسان از مرزهای میانمار به بنگلادش بوده است. مردم بومی بنگلادش نسبت به اسکان مهاجران در این جزیره نگران می‌باشند و این نگرانی ناشی از سه موضوع است، یکی این که احتمال شیوع بیماریهای مسری و عفونی در میان مهاجران روهینگایی وجود دارد، زیرا اردوگاه‌های فعلی آنان فاقد امکانات بهداشتی و تخلیه آبهای فاضلاب می‌باشد و دوم این که دسترسی مهاجران به مناطق شهری و مرکزی بنگلادش بهتر از قبل می‌گردد و این موضوع حساسیت مردم بومی را برمی‌انگیزد و احتمال

تنشهایی مردمی در این خصوص وجود دارد و سوم اینکه با حضور مهاجران در بدنه اصلی بنگلادش مشکل اشتغال در این کشور بیشتر از قبل می‌گردد، زیرا بر اساس آخرین آمارها نیروی کار در بنگلادش حدود ۵۶,۷ میلیون نفر از ۱۶۳ میلیون نفر است که ۴,۵ درصد جمعیت فاقد هیچ گونه شغلی می‌باشند و به همین علت تعداد مهاجران بنگلادشی به کشورهای صنعتی جهان در حال افزایش می‌باشد. در چنین شرایطی انتقال بیش از ۶۰۰ هزار نفر از مرزهای جنوبی به مناطق داخلی و شهری بنگلادش سبب افزایش بحران بیکاری می‌گردد. طرح احتمالی انتقال مهاجران به منطقه بهاسان چار در ۲۵ کیلومتری شرق جزیره هاتیا واقع در جنوب بنگلادش توسط نیروی دریایی بنگلادش در حال بررسی و اجرا می‌باشد. در حال حاضر تعداد ساکنان جزیره هاتیا ۶۵۰ هزار نفر می‌باشد که اگر تعداد ۱۵۰ هزار نفر از مهاجران روهینگایی به آن‌ها اضافه گردد معادلات فرهنگی و سیاسی و اجتماعی منطقه دچار اختلال جدی می‌گردد. وزیر کشور بنگلادش به مردم بومی منطقه قول داده است که بر فعالیتهای مهاجران روهینگایی نظارت دقیق انجام دهد تا مشکلی برای مردم ایجاد نگردد. یکی از نگرانیهای مردم بومی در منطقه چار برای اسکان مهاجران روهینگایی این است که با حضور مهاجران صنعت توریسم در جزیره با مشکل جدی روبرو می‌شود و اگر دولت بنگلادش نتواند این تعداد انبوه مهاجران را در جزیره کنترل نماید در آن صورت شهرهای مختلف بنگلادش با مشکلات فرهنگی و اقتصادی و امنیتی روبرو می‌گردند. از طرف دیگر زندگی روزمره مردم بومی در جزیره هاتیا از طریق صید ماهی تأمین می‌گردد، به همین علت افزایش بی‌رویه جمعیت در این جزیره با انتقال مهاجران سبب می‌گردد که این صنعت حیاتی نیز با مشکل جدی روبرو شود، زیرا بیشتر مردم روهینگیا از طریق صیادی در دریا امرار معاش می‌کنند. از دیگر نگرانیهای مردم بومی جزیره این است که تعدادی از مهاجران روهینگایی به بیماری اچ‌آی‌وی مبتلی می‌باشند و انتقال آنان به جزیره ممکن است سبب ترویج و شیوع این بیماری مسری به ساکنان اصلی جزیره گردد.